

Watervogels tellen op de fiets of met de auto: zijn er verschillen in telresultaten?

Verskillende factoren kunnen van invloed zijn op de resultaten van de maandelijkse watervogeltellingen. Behalve teldatum (voorkeursdatum of enkele dagen eerder of later), weersomstandigheden en de kwaliteit en oplettendheid van de waarnemer; kan ook de wijze van vervoer wellicht een rol spelen. Eerder hebben we al eens een vergelijking gemaakt tussen de resultaten van tellingen vanuit de boot, het vliegtuig en vanaf het land in IJsselmeer en Randmeren. Onlangs hebben de stagiaires Christel Snoep en Rick van der Weijde de resultaten van auto- en fietstellingen in het rivierengebied vergeleken. Daarnaast hebben zij gekeken of het tijdstip van de dag invloed heeft op de getelde aantallen watervogels.

Gegevens

Om goed bruikbaar vergelijkingsmateriaal te hebben, is gebruik gemaakt van simultaan-tellingen die speciaal voor dit onderzoek zijn uitgevoerd. Hiertoe werden telgebieden langs de Waal tussen Nijmegen en Millingen in het seizoen 2002/03 gelijktijdig enkele malen zowel met de auto als met de fiets geteld. Alleen de waarnemers verschilden logischerwijs.

Auto of fiets?

Bij 16 van de 20 in de analyse betrokken watervogelsoorten bestaat er een (zeer) sterk verband tussen de resultaten van de auto- en de fietstellingen. Autotellingen leveren bij deze soorten bovendien geen systematisch hogere of lagere aantallen op dan de fietstellingen. Het maakt voor de betrouwbaarheid van de telling dus niet uit of hij met de auto of per fiets is uitgevoerd. Voor Meerkooft (figuur 1), Tafeleend, Grauwe Gans, Aalscholver en Kokmeeuw komen de resultaten het best overeen.

Alleen voor Kolgans (figuur 2), Fuut, Soepeend en Soepgans is het verband tussen de auto- en fietstellingen matig tot zwak, zonder dat er overigens sprake is van een systematisch verschil. Kolgans zijn zeer mobiel; omdat voor een fietstelling meer tijd nodig is dan voor een autotelling, zal de kans op het optreden van dubbel tellen of missen van groepen groter zijn, en daarmee het telresultaat van fietstellingen onzekerder. Bij andere mobiele soorten als Grauwe Gans en Kievit lijkt hiervan echter geen sprake. Voor de Soepeend is het verschil waarschijnlijk meer een waarnemers- dan een vervoerseffect: het onderscheid met Wilde Eenden is niet altijd even duidelijk. Dat kan deels ook voor de Soepgans gelden. Het min of meer verwachte verschil bij soorten die in de regel verspreid in kleine aantallen voorkomen en/of tamelijk verborgen leven (voorbeelden Blauwe Reiger en Wintertaling: mogelijk beter waarneembaar vanaf de fiets), komt

niet uit de analyses naar voren.

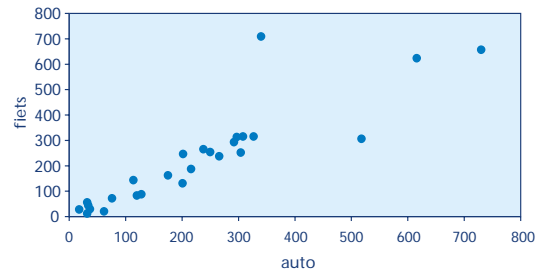
De voorlopige conclusie luidt dan ook dat bij het tellen van watervogels de keuze voor fiets of auto niet of nauwelijks van invloed lijkt te zijn op de resultaten. Het blijkt in ieder geval ondergeschikt aan verschillen die op kunnen treden als gevolg van tellen op uiteenlopende dagen. Synchronisatie van teldatum is dus veel belangrijker dan standaardisatie van de wijze van vervoer. Het verdient overigens aanbeveling dit onderzoek te herhalen op een andere plek, en aldus te controleren in hoeverre de conclusies representatief zijn voor andere soorten, gebieden en situaties.

Tijd van de dag

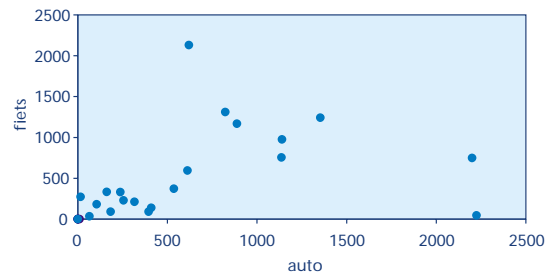
Om te kijken of het tijdstip van tellen van invloed is op de resultaten, zijn verschillende gebieden zowel 's ochtends als 's middags met de fiets geteld door dezelfde waarnemer. Voor acht van de 14 soorten komen de resultaten goed overeen, voorbeelden zijn Kuifeend, Slobeend, Fuut en Blauwe Reiger. Voor twee soorten is het verband matig en voor Watersnip, Kokmeeuw, Kievit en Grauwe Gans zelfs geheel afwezig! De drie laatstgenoemde soorten hebben vaak verschillende rust- en foerageergebieden, respectievelijk buitendijkse waterpartijen en binnendijks landbouwgebied. Dit geldt ook voor andere, niet in de analyses betrokken soorten. Dit bevestigt wat er in de watervogelhandleiding staat: start niet te vroeg (na 10.00), en eindig niet te laat (voor 16.00), om de telling niet door slaapplaatsbewegingen te laten beïnvloeden. Het is voorts zinvol de (maandelijkse) watervogeltelling steeds op ongeveer hetzelfde tijdstip te beginnen.

Vanaf water, land of lucht?

Ook bij de vergelijking van telmethoden in IJsselmeer en Randmeren kwam naar voren dat vooral de spreiding van teldata verantwoordelijk is voor verschillen in resultaten. Zoveel mogelijk tellen op dezelfde dag is dus het parool, zeker in situaties waar veel uit-

Figuur 1. Vergelijking van de aantallen vastgestelde Meerkooften tijdens simultaan uitgevoerde auto- en fietstellingen in de Ooijpolder in 2002/2003.

Figuur 2. Vergelijking van de aantallen vastgestelde Kolgans tijdens simultaan uitgevoerde auto- en fietstellingen in de Ooijpolder in 2002/2003.

Nestkaartenproject, oproep nieuwe medewerkers

wisseling plaatsvindt tussen gebieden. Wel speelt de wijze van vervoer een grotere rol dan in het geval van de fiets- en autotellingen. De boot- en landtellingen in de Randmeren komen overeen voor soorten als Knobbelzwaan, Kleine Zwaan, Tafeleend, Kuifeend en Meerkoet, maar voor mobilere soorten als zaagbekken is dat veel minder het geval. De resultaten van vliegtuigtellingen in dit gebied daarentegen komen slechts in geringe mate overeen met de resultaten van zowel boot- als landtellingen. Voor een aantal van de algemeenste soorten komen de vliegtuigtellingen systematisch hoger uit; enkele minder algemene soorten worden juist nauwelijks opgemerkt. Op het IJsselmeer lieten land- en vliegtuigtellingen eveneens voor maar voor weinig soorten een duidelijk verband zien. Hoewel het niet zonder meer mogelijk is aan te geven welke methode nu voor welke soort de beste is, is wel duidelijk dat de resultaten van beide methoden niet door elkaar gebruikt mogen worden in de meetreeksen die aan trendanalyses ten grondslag liggen.

Foto: Arjan Boele

Chris van Turnhout & Berend Voslamber

In 1995 heeft SOVON de coördinatie van het Nestkaartenproject op zich genomen. Sindsdien zijn er al ruim 64.000 nestkaarten opgenomen in de database, van in totaal 175 soorten. Een groot deel van de kaarten bevat echter nestgegevens van kleine holenbroeders en roofvogels (verzameld door medewerkers van de Werkgroep Roofvogels Nederland). Het project werd mede gefinancierd door CBS, maar in 2003 heeft LNV de financiering overgenomen. Om de stroom binnenkomende nestkaarten bij te sturen, zijn enkele 'beleidsrelevante soorten' uitgekozen. Op basis van de selectiecriteria (Soortbeschermingsplan, Vogelrichtlijn, Rode Lijst, Afrika-ganger, kustbroedvogel, kleine zoogdiereters, indicatief voor klimaatverandering, weidevogels) zijn 30 soorten uitgekozen.

Voor een betrouwbare analyse van de nestgegevens zijn per soort minimaal 60 nestkaarten per jaar nodig. Maar indien we bijvoorbeeld ook regionale of biotoopverschillen mee willen nemen, zijn er dus jaarlijks minimaal 60 nestkaarten nodig per regio of biotoop.

Van het Prins Bernhard Cultuurfonds hebben we recent een toezegging voor medefinanciering ontvangen. Hierdoor zijn we in staat de achterstallige data van Koolmees, Pimpelmees en Bonte Vliegenvanger te verwerken en uit te werken. De eerste eilegdatum van deze soorten geeft, in relatie met de voorjaarstemperatuur, belangrijke informatie over de effecten van klimaatverandering. Heeft u nog niet ingestuurde nestgegevens van deze soorten uit de periode 1980-2003 liggen, dan horen wij dat graag.

In onderstaande tabel staan de geselecteerde beleidsrelevante soorten met het gemiddelde aantal nestkaarten in 2001 en 2002. Vooral van de vet gedrukte soorten zouden we graag meer gegevens ontvangen. Deels zijn deze soorten echter schaars en/of kwetsbaar, zodat grote zorgvuldigheid bij het onderzoek vereist is. Meldt u daarom aan bij SOVON voordat u voor het Nestkaartenproject het veld in gaat. Dan sturen wij een handleiding en een registratieformulier. Tevens ontvangt u dan, één of tweemaal per jaar, Broednieuws. Deze nieuwsbrief bevat informatie over het Nestkaartenproject en vaak ook een uitwerking van gegevens van een bepaalde soort.

Nieuw invoerprogramma

In 2003 is een invoerprogramma ontwikkeld om nestgegevens in te voeren en de gege-

Slobeend	7
Eider	36
Wespendief	28
Blauwe Kiekendief	12
Grauwe kiekendief	29
Boomvalk	77
Scholekster	126
Kievit	170
Grutto	84
Wulp	11
Tureluur	37
Zwarte Stern	16
Kerkuil	255
Steenuil	363
Gierzwaluw	59
Veldleeuwerik	14
Boerenzwaluw	100
Huiszwaluw	1
Graspieper	26
Gele Kwikstaart	1
Gekraagde Roodstaart	24
Roodborsttapuit	66
Kleine Karkiet	28
Grauwe Vliegenvanger	9
Bonte Vliegenvanger	249
Pimpelmees	261
Koolmees	559
Grauwe Klauwier	50
Spreeuw	48
Ringmus	66

vens digitaal naar SOVON te sturen. Het gebruik van het programma heeft enkele belangrijke voordelen. Het invoerwerk kost minder tijd dan het schrijven op de papieren nestkaart, in het programma zijn een aantal foutencontroles opgenomen en de gegevens hoeven niet meer na binnenkomst bij SOVON te worden ingevoerd. Het programma is te downloaden via www.sovon.nl. Indien u geen internetverbinding heeft, is het ook mogelijk een CD-rom met het programma te ontvangen.

Frank Majoor

Foto: Peter Eekelder

